

GÖNDÖR ÉVA

*egyetemi docens**SZE Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar*

Az egyenlő bánásmód követelményének megtartása a fogyasztókkal szemben

ABSZTRAKT

Sokat gondolkodtam azon, hogy milyen témájú tanulmány írásával örvendeztethetném meg az ünnepeltet, akinek munkássága szakmai és emberi oldalról is megbecsülést és tiszteletet érdemel. Gondolataim a fogyasztóvédelmi jog területére összpontosultak, csak meg kellett találnom azt a metszéspontot, ahol az ünnepelt és a tanulmány írójának kutatási területe találkozhat. Így esett a választásom a fogyasztókat érintő diszkrimináció vizsgálatára.

Ennek kapcsán azt a célt tűztem ki, hogy kifejezetten az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés kapcsán elemezzem az egyenlő bánásmód követelményének jogforrasi hátterét, továbbá a magyar joggyakorlatot, különös figyelemmel az Egyenlő Bánásmód Hatóság e téren kifejtett tevékenységére.

Kulcsszavak: egyenlő bánásmód ■ áruk és szolgáltatások
■ diszkrimináció ■ fogyasztó

Az egyenlő bánásmód követelménye tulajdonképpen a diszkrimináció tilalmának megfogalmazása.^[1] Jogi értelemben vett diszkrimináció akkor valósul meg, ha egy személyt valamilyen jogi norma által védett tulajdonsága (a továbbiakban: védett tulajdonság) miatt hátrányos megkülönböztetés ér. E meghatározásnak két fontos eleme van, az egyik a védett tulajdonság megléte, a másik, hogy ezzel összefüggésben történik a hátrányos megkülönböztetés. A védett tulajdonságok köre az uniós jogalkotásban folyamatosan bővült a kezdetek óta, hiszen a Római Szerződés az egyenlő bánásmód elve kapcsán kizárólag a nemen alapuló megkülönböztetést tiltotta, azt is kizárólag a bérezés tekintetében.^[2] Az egyenlő bánásmód elvét többféle módon lehet megsérteni, tehát a diszkriminációnak több formája létezik, úgymint közvetlen hátrányos

[1] Kárpáti et al., 2006, 10.

[2] Római Szerződés 119. cikk.

megkülönböztetés, közvetett hátrányos megkülönböztetés, zaklatás, jogellenes elkülönítés, megtorlás. Az ezekre vonatkozó európai uniós szabályozás folyamatos fejlődésen ment keresztül.

E tanulmány célja, hogy kifejezetten a fogyasztók szempontjából történő diszkriminációt vizsgálja, tehát azt, hogy az egyenlő bánásmód elve hol jelenik meg a jogi szabályozásban és miképpen érvényesül a joggyakorlatban.

A jogforrások tekintetében az európai uniós szabályozást indokolt elsőként megvizsgálni, hiszen az egyenlő bánásmód elve már az Európai Gazdasági Közösség alapító szerződésében megjelent, és onnantól kezdve fokozatosan bővül az ezen elv érvényesülését szolgáló joganyag és bírósági joggyakorlat. Az uniós jog elsődleges forrásai az egyenlő bánásmód elvét kiemelten kezelik, és jogalkotási felhatalmazást tartalmaznak a diszkrimináció elleni küzdelem részletes szabályozása érdekében. A témát illetően két irányelv rendelkezései a meghatározóak. Az egyik a faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmódról szóló 2000/43 EK irányelv (a továbbiakban: faji egyenlőségi irányelv), a másik pedig a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról szóló 2004/113 EK irányelv (a továbbiakban: áruk és szolgáltatások irányelv).

A faji egyenlőségi irányelv preambuluma kiemeli az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáféréssel és azok nyújtásával a magán- és a családi élet, illetve az ennek körében végzett ügyletek védelme tiszteletben tartásának fontosságát. Az irányelv célja a faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés elleni védelem keretrendszerének a kialakítása, így ennek szellemében az irányelv hatálya számos területre kiterjed, így a szakmai továbbképzésen, foglalkoztatáson, oktatáson, szociális védelmen kívül az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésre, beleértve a lakhatást is. Ez az irányelv tehát egy jogilag védelmettség tulajdonság tekintetében – nevezetesen a faji vagy etnikai származás – írja elő az egyenlő bánásmód biztosítását, azonban több területet érintve.

Az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: EUB, Bíróság) faji egyenlőségi irányelv értelmezésével kapcsolatos eseteit vizsgálva, a fogyasztói jogok területén egy 2015. évben született ítélet érdemel kiemelés, amely a bolgár jog és az irányelv rendelkezéseinek összhangját elemezte. Az előzetes döntéshozatali eljárás alapjául szolgáló eset tényállása az volt, hogy Bulgária Dupnitsa nevezetű városának városrészében a villamosenergia-szolgáltató a villamosenergia-fogyasztás-mérőket a levegőben futó áramvezetékhalózat részét képező beton villanyoszlopokon, hat és hét méter közti magasságban helyezte el (vitatott gyakorlat). Ezzel szemben a gyakorlat a többi városrészben az volt, hogy a felszerelt fogyasztásmérőket 1,70 méteres magasságban helyezték el, a legtöbbször a fogyasztók lakásában, a külső falon vagy a kerítésen. A vitatott gyakorlattal érintett városrészben élelmiszerüzletet működtető egyéni vállalkozó sérelmezte a villamosenergia-szolgáltató ezen eljárását és panaszt nyújtott be az illetékes diszkriminációval szembeni védelemért felelős bizottsághoz. Álláspontja szerint a vitatott gyakorlat azzal a ténnyel magyarázható, hogy a városrész la-

kosainak túlnyomó része roma származású, és emiatt ő maga is nemzetiségen alapuló, közvetlen hátrányos megkülönböztetést szenved el. Többek között arra panaszkodott, hogy fogyasztásának ellenőrzése céljából nem tudja a villamosenergiafogyasztásmérőjét megtekinteni, és nem tud a neki címzett – és szerinte túlzottan magas összegű – számlák helyességéről megbizonyosodni.

Az ügy további részletes ismertetésétől eltekintve azt rögzíteni kell, hogy megállapítást nyert az a tény, hogy az adott városrészt az egyik legnagyobb romakerületként tartották számon, tehát az etnikai származással való összefüggés nem lehetett vitatott. Mivel a diszkriminációval szembeni védelemért felelős bizottság a vitatott gyakorlatot tiltott hátrányos megkülönböztetésnek minősítette, a villamosenergia-szolgáltató jogorvoslatért fordult a nemzeti bírósághoz. A nemzeti bíróság az előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelmében többek között arra kereste a választ, hogy a vitatott gyakorlat közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősíthető-e az irányelv értelmében.

Az EUB az irányelv hatályát illetően megállapította, hogy a villamosenergia-fogyasztásmérőnek – amely a villamosenergia szolgáltatáshoz elválaszthatatlanul kapcsolódó tartozék – a végső fogyasztónál való elhelyezése az irányelv hatálya alá tartozik, és arra az irányelvben biztosított egyenlő bánásmód elve tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettség vonatkozik.^[3]

Az EUB egyik fontos értelmezése arra vonatkozott, hogy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetést szenved el az is, ugyan nem tartozik az adott etnikai csoporthoz, de rá is kiterjed a diszkriminatív gyakorlat. Tehát az irányelvben megfogalmazott etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés fogalmát alkalmazni kell, attól függetlenül, hogy az adott intézkedés csak azokat a személyeket érinti, akik bizonyos etnikai származással rendelkeznek, vagy azokat, akik nem tartoznak az adott csoporthoz, de ők is kevésbé kedvező bánásmódban részesülnek, illetve különös hátrányt szenvednek el. Továbbá megállapította, hogy az irányelv értelmében vett közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül, ha bebizonyosodik, hogy az említett intézkedést az érintett városrész lakosságának többségére együttesen jellemző, roma származáshoz kapcsolódó okokból vezették be és/vagy tartották fenn. Ezen kívül felmerült a kérdés, hogy a közvetett hátrányos megkülönböztetés vonatkozásában objektív módon igazolható-e az adott intézkedés. Ezzel összefüggésben úgy foglalt állást az EUB, hogy csupán akkor igazolható objektív módon a villamosenergiahálózat biztonságának biztosítására és a villamosenergia-fogyasztás megfelelő nyomon követésére irányuló szándékra tekintettel, ha az említett gyakorlat nem megy túl azon a szinten, amely e jogszerű célok megvalósításához megfelelő és szükséges, és ha az okozott hátrányok az ekképpen kitűzött célokhoz képest nem aránytalanul nagyok. Nem ez a helyzet, ha megállapításra kerül, hogy léteznek más, megfelelő és enyhébb eszközök, amelyek lehetővé teszik az említett célok elérését. Továbbá, ha az említett intézkedés aránytalanul nagy

[3] 2000/43 EK irányelv 3. cikk, (1) bekezdés h) pont.

mértékben sérti az érintett, alapvetően roma származású lakosok lakta városrészben élő végső villamosenergiafogyasztók azon jogos érdekét, hogy olyan körülmények között férjenek hozzá a villamosenergiaszolgáltatáshoz, amelyeknek nincs sértő vagy stigmatizáló jellege, és amelyek lehetővé teszi számukra azt, hogy rendszeresen ellenőrizhessék a villamosenergiafogyasztásukat.^[4]

Az áruk és szolgáltatások irányelv a téma szempontjából kiemelt jelentőségű, hiszen ez az irányelv szabályozza azt a területet, ahol a fogyasztó érintve lehet a diszkrimináció szempontjából, azonban az irányelv kizárólag egy védett tulajdonság tekintetében írja elő az egyenlő bánásmód biztosítását, mégpedig a nemre vonatkozóan. Azaz, az irányelv rendelkezései kifejezetten azt a célt szolgálják, hogy a férfiak és a nők között ne legyen különbségtétel az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés során. A preambulum (4) bekezdése utal az elsődleges jogforrásokra, mely szerint a nők és férfiak közötti egyenlőség az Európai Unió egyik alapelve. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Charta) 21. és 23. cikke értelmében tilos a nemi hovatartozáson alapuló megkülönböztetés, és a nők és férfiak közötti egyenlőség minden téren biztosítandó. A preambulumban megtalálható a szerződéses szabadság elvére utalás is, hiszen ez olyan alapelv, amely csak kivételesen korlátozható. Eszerint minden személy szerződéses szabadsággal rendelkezik, beleértve az ügyletben részt vevő szerződéses fél megválasztásának szabadságát is. Az árut vagy szolgáltatást biztosító személy szerződéses partnerének megválasztását számos szubjektív tényező indokolhatja. Amennyiben a szerződéses fél kiválasztása nem a nemi hovatartozáson alapul, úgy az irányelv nem érinti a személyes szabadságot a szerződéses fél megválasztásának tekintetében.^[5] Külön foglalkozik a preambulum a biztosítások és a hozzá kapcsolódó pénzügyi szolgáltatások területével. Hivatkozik arra, hogy a nemekre vonatkozó biztosításmatematikai tényezők használata széles körben elterjedt a biztosítási szektorban. A nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód biztosítása érdekében előírja, hogy a nemnek mint biztosításmatematikai tényezőnek a használata nem eredményezhet különbségeket az egyének biztosítási díjaiban és juttatásaiban. Az unisex biztosítási díjakkal kapcsolatban az irányelv megengedte a tagállamoknak, hogy mentességet engedélyezzenek az unisex biztosítási díjak és juttatások szabálya alól, amennyiben biztosítani tudják, hogy a kalkulációk alapjául szolgáló biztosításmatematikai és statisztikai adatok megbízhatóak, rendszeresen frissítettek és a nyilvánosság számára hozzáférhetőek. Az irányelv a nemzeti jogba való átültetését követő öt év elteltével azonban a mentességek indokoltságának a felülvizsgálatát írta elő.^[6]

A fentiek alapján az irányelv leghangsúlyosabb rendelkezésének tekinthető az 5. cikk (1) bekezdése, amely szerint a tagállamok biztosítják, hogy legkésőbb 2007. december 21. után kötött valamennyi új szerződésben a biztosítási, illetve azzal kapcsolatos pénzügyi szolgáltatások alkalmazásakor a biztosítási díjak és

[4] C-83/14. sz. ügy.

[5] 2004/113/EK irányelv, preambulum (14) bekezdés.

[6] 2004/113/EK irányelv, preambulum (18) – (19) bekezdések.

juttatások számításában a nemi hovatartozás tényezőként történő számbavételre az egyének biztosítási díjaiban és juttatásaiban nem eredményez különbséget. Az 5. cikk (2) bekezdése azonban lehetővé tette a tagállamoknak, hogy 2007. december 21. előtt úgy döntsenek, hogy megengednek arányos különbségeket az egyének biztosítási díjaiban és juttatásaiban, ha a vonatkozó és pontos biztosításmatematikai és statisztikai adatok alapján a nemi hovatartozás alkalmazása a kockázatelemzésben meghatározó tényező. Ezeknek a tagállamoknak viszont öt évvel később jelentést kellett küldenie a Bizottságnak.

A biztosítási díjakra vonatkozó rendelkezéseket azért is ismertetem bővebben, mert ezzel kapcsolatban született egy olyan ítélet, amely kiemelt jelentőségűvé vált a Bíróság jogfejlesztő tevékenységével kapcsolatban is.^[7] Az ítélet 2011. március 1-jén született, egy olyan előzetes döntéshozatali kérelem kapcsán, amelyben a felperesek egy belga törvény megsemmisítését kérték a nemzeti bíróságtól, mert úgy vélték, hogy a 2007. december 21-i törvény, amely az áruk és szolgáltatások irányelv 5. cikkének (2) bekezdésében biztosított eltérési lehetőséget hajtja végre, ellentétes a nők és a férfiak közötti egyenlőség elvével. A belga jogszabály lehetővé tette, kizárólag az életbiztosítások vonatkozásában a nemi hovatartozás alapján arányos, közvetlen különbségtételt lehessen alkalmazni a biztosítási díjak és juttatások meghatározása során, ha a releváns és pontos biztosításmatematikai és statisztikai adatok alapján a nem a kockázatelemzésben meghatározó tényező. A Bíróság indokolásában megállapította, hogy kétségtelen tény az, hogy az áruk és szolgáltatások irányelv célja a biztosítási szolgáltatások területén az unisex biztosítási díjak és szolgáltatások szabályának az alkalmazása. Hivatkozott arra, hogy fennáll annak a kockázata, hogy a nők és a férfiak közötti egyenlő bánásmód elvétől való, az áruk és szolgáltatások irányelv 5. cikkének (2) bekezdésében előírt eltérést az uniós jog határozatlan időre engedélyezi. Az ilyen rendelkezés, amely az érintett tagállamok számára lehetővé teszi, hogy időbeli korlátok nélkül hatályban tartsák az unisex biztosítási díjak és juttatások szabályától való eltérést, ellentétes a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódra irányuló, az áruk és szolgáltatások irányelv által követett cél elérésével, és ellentétes a Charta 21. és 23. cikkével. Végül ítéletében kimondta, hogy az áruk és szolgáltatások irányelv 5. cikkének (2) bekezdése 2012. december 21-i hatállyal érvénytelen. A Bíróság ezzel tulajdonképpen az alkotmánybíráskodásnak megfelelő alapjogi normakontrollt végzett.^[8]

A biztosítási szakma az irányelv megszületését követően erőteljesen megkérdőjelezte a nemi alapú egyenlő bánásmód biztosítását a szerződéseknél.^[9] A Bíróság ítéletének közzététele jelentős visszhangot váltott ki a piaci szereplők körében. Az Európai Biztosítók Szövetsége (a továbbiakban: CEA) az EUB döntésére úgy reagált, hogy amennyiben a nemek alapján történő különbség-

[7] Test-Achats C-236/09. sz. ügy.

[8] Kiss, 2019, 102.

[9] Vg. hu: EU: uniszex biztosítási díjak?, 2004.; mabisz.hu: Előbb érkezhethet az uniszex árazás: meddig lesz olcsóbb a nőknek a biztosítás?, 2012.

tétel abszolút módon meg lesz tiltva, az az ügyfeleket fogja megterhelni, hiszen magasabb költségeket eredményez. A biztosítók számára a díjmeghatározáshoz nélkülözhetetlen és szinte minden tényezőre kiterjedő kockázatbecslés magas tranzakciós költséggel jár. A CEA álláspontja az volt, hogy azoknál a termékeknél, ahol a biztosított neme befolyásolja a fedezett kockázat nagyságát – például élet-, egészség-, baleset-, utas- vagy gépjármű-biztosítás esetén – szükséges a nem alapján történő különbségtétel.^[10] Ilyen lehet például a születéskor várható élettartam, vagy a különféle betegségek nemek közötti előfordulási arányának figyelembevétele. A CEA előrejelzései szerint az ítéletet követően egyes termékek – például a nők életbiztosítása – díjai meg fognak emelkedni, továbbá előfordulhat, hogy kisebb biztosítótársaságok – melyek kifejezetten a nőknek szóló termékekre szakosodtak – meg fognak szűnni. Mindenesetre a biztosítási szakmának alkalmazkodni kellett az uniós előírásokhoz, így az Európai Unióban minden biztosítás esetén, beleértve az egészségbiztosítást is, unisex díjszabást kell alkalmazni.^[11] Tőkey a magán-egészségbiztosításoktól szóló tanulmányában ehhez megjegyzi, hogy az Európai Unióhoz hasonlóan az Amerikai Egyesült Államokban sem vehetik figyelembe az egészségbiztosítók a nemi hovatartozást, mivel 2014 óta csak a biztosított keresete, kora, dohányzása, a család mérete, a földrajzi elhelyezkedés és a nyújtott szolgáltatások befolyásolhatják a biztosítási díjat.

A releváns uniós szabályozás rövid áttekintése után a magyar szabályozást is indokolt megvizsgálni a tekintetben, hogy mennyiben található bővebb, vagy speciálisabb eltérés az uniós normákhoz képest.

Az általános diszkriminációtilalom előírása terén az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Ebktv.) bír jelentős jogi kötőerővel, amely szerint az egyenlő bánásmód követelményét az adott jogviszony tekintetében köteles megtartani, aki az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségeiben szolgáltatást nyújt vagy árut forgalmaz. Továbbá az Ebktv. 30. §-a az áruk forgalmazása és a szolgáltatások igénybevétele kapcsán meghatározza, hogy az egyenlő bánásmód megsértését jelenti, ha valakitől a védett tulajdonsága miatt megtagadják vagy mellőzik szolgáltatások nyújtását vagy áru forgalmazását, az adott helyen rendelkezésre álló szolgáltatásoktól, illetve áruktól eltérő minőségben nyújtanak szolgáltatást, illetve forgalmaznak árut, továbbá olyan feliratot vagy jelzést helyeznek el, amely azon következtetés levonását teszi lehetővé, hogy az ott nyújtott szolgáltatásból vagy áruforgalmazásból valakit vagy valakit kizárnak. Ez csak példálózó (exemplifikatív) felsorolás, tehát nem zárható ki, hogy más formákban is megvalósulhat a diszkrimináció az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségekben. A törvény azokat a helyzeteket emelte ki, ahol a tapasztalatok szerint gyakran előfordul diszkrimináció, mint például a szolgáltatások megtagadása. Gyakori eset, hogy ingatlanközvetítő vagy szórako-

[10] Biztositasiszemle.hu: Az unisex árázással mindenki rosszul jár, 2011.

[11] Tőkey, 2015, 49.

zóhely, vagy vendéglátóegység tagadja meg a szolgáltatást faji alapon, például roma származású személytől.^[12]

Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az is, ha valaki – valamely védett tulajdonsága alapján – eltérő, gyengébb minőségű szolgáltatás nyújtásában részesül, vagy rosszabb minőségű árut adnak el neki.^[13] A szolgáltatásokból való kizárásra klasszikus példa az, ha a mindenki számára nyitva álló szórakozóhely vagy vendéglátóegység bejáratánál vagy az üzlethelyiségben jól látható helyen „Cigányokat nem szolgálunk ki” feliratú táblát helyeznek el.^[14] A törvény azonban lehetővé teszi, hogy hagyományápolás, a kulturális és az önazonosság fenntartását szolgáló, a szűkebb közönség számára nyitva álló létesítménybe a belépés korlátozható legyen, illetve tagsághoz vagy külön feltételekhez köthető legyen. Ez azonban nem történhet az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségben, kizárólag a szűkebb közönség számára belépést biztosító üzlethelyiségben. Ezzel összefüggésben azonban elvárás, hogy magának a korlátozásnak ki kell tűnnie a létesítmény elnevezéséből, a szolgáltatás nyújtásának, valamint igénybevételeinek körülményeiből, azaz nyilvánvalónak kell lennie, hogy nem egy adott csoport vagy adott személyek kirekesztésére szolgálnak. A korlátozás továbbá nem valósíthat meg becsületsértést, nem történhet megalázó módon, és nem valósíthat meg joggal való visszaélést.^[15]

Kiss Valéria – a témában irányadó és hiánypótló – disszertációjában megvizsgálta az Egyenlő Bánásmód Hatóság (a továbbiakban: EBH) jogalkalmazó tevékenységét e területen, amelyben azt állapította meg, hogy az EBH által közzétett, jogsértést megállapító döntések alapvetően három védett tulajdonság köré összpontosulnak, ezek pedig az életkorral, a fogyatékossággal és a roma származással összefüggő jogesetek.^[16]

A jogsértések a védett tulajdonság alapján különbözőek, azonban az azonos védett tulajdonsággal bírók körében megjelenő problémák tipizálhatók. Megjegyzendő azonban az is, hogy a diszkrimináció területeivel kapcsolatban – amint az EBH évente kibocsátott tájékoztatókból kitűnik – a foglalkoztatás, valamint az áruk, szolgáltatások igénybevétele azok a területek, ahol a legtöbb jogsértés bekövetkezik. Az életkor vonatkozásában a pénzügyi szolgáltatásokból való kizárás jelenségei dominálnak. Kiss ezt a területet nem vizsgálta részletesen, ezért néhány jogsértést megállapító döntés konklúziójából és az EBH tájékoztatóiból megállapíthatók a tipikus esetek.

Az EBH 2008-as tájékoztatójában összegezte, hogy az áruk, szolgáltatások területén az életkor alapján történt hátrányos megkülönböztetés a leggyakoribb, amely a banki ügyletek, hiteligénylések során valósul meg.^[17] A későbbi

[12] Kárpáti et al., 2006, 116.

[13] Kárpáti et al., 2006, 119.

[14] Kárpáti et al., 2006, 119.

[15] Kárpáti et al., 2006, 120.

[16] Kiss, 2019, 180.

[17] Tájékoztató az Egyenlő Bánásmód Hatóság 2008. évi tevékenységéről, 41.

évek tájékoztatói is hasonló ügyekről számolnak be. Az esetek többségében az EBH megállapította, hogy az eljárás alá vont pénzügyi intézmény megsértette az egyenlő bánásmód követelményét azzal, hogy kérelmező hitelkérelmét annak korára tekintettel elutasította. E körben az EBH felhívta a figyelmet arra, hogy a hitelintézetek szerződéskötést megelőző eljárásának elsősorban az ügyfél vagyoni-jövedelmi viszonyainak vizsgálatára kell koncentrálnia. Semmiképpen nem fogadható el jogszerűnek az az általánosító gyakorlat, amely a megfelelő anyagi háttérrel rendelkező és egyébként különös kockázatot nem jelentő ügyféllel a szerződéskötést kizárólag életkorára tekintettel tagadja meg. Az időskorú ügyfelek emberi méltóságát súlyosan sérti ez a fajta általánosítás, amely kivétel nélkül kizárja őket olyan szolgáltatásból, amely a hasonló jövedelmi-vagyoni helyzetű, ám 70 év alatti személyek számára nyitva áll.^[18] Az EBH gyakorlata figyelemmel volt a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete Felügyeleti Tanácsának a lakossági hitelezés előzetes ügyfél-tájékoztatói és fogyasztóvédelmi elveiről szóló ajánlására, amely szerint az életkor nem lehet a hitelezésnél automatikus elutasítási indok, a pénzügyi szolgáltatóknak mérlegelniük kell, hogy a kockázatok figyelembevételével az idős ügyfelek részére hogyan nyújthatnak szolgáltatásokat.^[19] A Hatóság gyakorlata ennek megfelelően követte azt az alapelvet, hogy a hitelkérelem életkor miatti automatikus elutasítása nem elfogadható.

Ettől eltérő, egyedi esetként említhető, amikor egy gazdasági társaság az interneten megjelentetett, kedvezményes üdülési lehetőséget kínáló hirdetésében életkor szerinti korlátot állított fel, az igénybevételére jogosultak körét feltétlenül 35-65 év közötti életkorúakra korlátozta.^[20] Továbbá egy másik ügyben a Hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont a kérelmezővel szemben életkora miatt megsértette az egyenlő bánásmód követelményét azzal, hogy az általa üzemeltetett fitness-központban az érvényes diákigazolvány ellenére nem biztosított diákkedvezményt azért, mert kérelmező elmúlt 25 éves.^[21]

A fogyatékosokkal összefüggésben a 2008-2009 években több közérdekű igényérvényesítés indult az EBH előtt, ugyanis a vakok, látássérültek érdekvédelmét ellátó civilek aktívan felléptek a gyógyszerforgalmazókkal szemben.^[22] Egyik ügyben a látássérülteket képviselő egyesület sérelmezte, hogy egy gyógyszerforgalmazó nem küldte meg részükre a 2005. október 30-a után indult forgalomba hozatali eljárásban engedélyezett hat gyógyszer beteg-tájé-

[18] EBH/14/2007.

[19] A PSZÁF Felügyeleti Tanácsának 9/2006. (XI.7.) számú ajánlása a lakossági hitelezés előzetes ügyfél-tájékoztatói és fogyasztóvédelmi elveiről. 2016. december 1-jével hatályát veszítette. A hatályon kívül helyező 10/2016 (X.24.) MNB ajánlás az elvet továbbra is fenntartotta, hiszen megfogalmazta, hogy az MNB elvárja, hogy a pénzügyi szervezet ügyfele életkorát ne tekintse a szolgáltatás igénybevétele iránti kérelem automatikus elutasítása indokának, hanem mérlegelje, hogy milyen módon nyújthatja az adott szolgáltatást idősebb ügyfelének (pl. további biztosítékok előírásával).

[20] EBH/279/2008.

[21] EBH/358/2008.

[22] Kiss, 2019, 211.; Tájékoztató az Egyenlő Bánásmód Hatóság 2009. évi tevékenységéről, 28.

koztatóit az általuk kért formátumban, Braille-írású és nagyított betűs változatban, 100 példányban, továbbá elektronikusan. Az EBH megállapította, hogy a forgalmazó megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, mivel közvetlen hátrányos megkülönböztetés érte a kérelmező által képviselt látássérülteket látó embertársaikhoz képest azzal, hogy – a hatósági eljárás megindítását megelőzően – nem tett érdemi intézkedést kérelmező felé az együttműködés érdekében és nem bocsátotta semmilyen formátumban rendelkezésre a betegtájékoztatókat.^[23] Ezek az ügyek arra hívták fel a figyelmet, hogy a fogyatékkal élők szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést az érintettek kellő együttműködése hiányában hatósági eszközökkel kellett kikényszeríteni.^[24] Az EBH a 2009. évi tájékoztatójában kifejezte a hatósági gyakorlat hatását, amely szerint a hatóság fellépése nyomán a gyógyszer-tájékoztatók ún. Braille-írással való elkészítése és az érintettekhez való eljuttatása a jövőben jól működő gyakorlattá válik, és nem igényel közigazgatási hatósági eljárást. Emellett példaértékűnek tekintette az ügyet felkaroló érdekképviseleti szervnek a fogyatékossgal élők akadálymentes környezet és szolgáltatások elérése érdekében kifejtett tevékenységét.^[25]

A harmadik nagyobb terület a nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozás alapján alkalmazott hátrányos megkülönböztetés, amely a szolgáltatási szférában leggyakrabban a roma származású vendégek vendéglátóipari egységekből, szórakozóhelyekről való kizárásában, a szolgáltatás megtagadásában, vagy adott esetben hátrányosabb feltételekhez kötésében nyilvánul meg.^[26]

Végül az egyenlő bánásmód megsértésének jogkövetkezményeit is meg kell említeni, hiszen a fogyasztók jogérvényesítését érinti. Az egyenlő bánásmód követelmények megsértése esetén egyrészt eljárhat a fogyasztóvédelmi hatóság, hiszen a fogyasztóvédelmi törvény alapján ellenőrzi a termék forgalmazása vagy szolgáltatás nyújtása során az egyenlő bánásmód követelményére vonatkozó rendelkezések betartását, és eljár azok megsértése esetén, másrészt eljárás indítható az Ebktv. alapján az alapvető jogok biztosánál, hiszen 2021. január 1-jétől az Egyenlő Bánásmód Hatóság jogkörei az ombudsmanhoz kerültek.^[27] A szankciók a közigazgatási hatósági eljárás alapján mindkét hatóság esetében hasonlóak, a fogyasztóvédelmi törvény a bírság tekintetében azonban cizellálatbabb szabályozást tartalmaz. A jogsérelmet szenvedett fél személyiségi jog érvényesítése iránti perben is érvényesítheti igényeit és kártérítést kérhet.

Összegezve, álláspontom szerint megállapítható, hogy a diszkriminációmentes árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés egy olyan, fogyasztókat védő jogi követelmény, amely a fogyasztói jogok sorába beilleszthető, és a fogyasztók jogtudatosságát ezen a területen is erősíteni szükséges.

[23] EBH 310/2008.

[24] Tájékoztató az Egyenlő Bánásmód Hatóság 2008. évi tevékenységéről, 40.

[25] Tájékoztató az Egyenlő Bánásmód Hatóság 2009. évi tevékenységéről, 28.

[26] Tájékoztató az Egyenlő Bánásmód Hatóság 2008. évi tevékenységéről, 41.

[27] A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 45/A. § (3) bek. f) pont.

IRODALOM

- Biztositasiszemle.hu: Az unisex árazással mindenki rosszul jár. (Elérhető: http://www.biztositasiszemle.hu/cikk/elemzesek/-/az_unisex_arazással_mindenki_rosszul_jar.69.html. Letöltés ideje: 2022.10.14.).
- Kárpáti József et al. (2006): *Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény magyarázata*. Mászág Alapítvány, Budapest.
- Kiss Valéria (2019): *Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülése Magyarországon, különös tekintettel az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésre*. PhD értekezés, Budapest.
- Mabisz.hu: Előbb érkezet az uniszex árazás: meddig lesz olcsóbb a nőknek a biztosítás? (Elérhető: <https://mabisz.hu/szemle/?p=1688>. Letöltés ideje: 2022.10.14.).
- Tájékoztató az Egyenlő Bánásmód Hatóság 2008. évi tevékenységéről. (Elérhető: <http://84.206.127.9/index.php/hu/eves-tajekoztato/tajekoztato-az-egyenlo-banasmod-hatosag-2008-evi-tevekenysegerol>. Letöltés ideje: 2022.10.14.).
- Tájékoztató az Egyenlő Bánásmód Hatóság 2009. évi tevékenységéről. (Elérhető: <http://84.206.127.9/index.php/hu/eves-tajekoztato/tajekoztato-az-egyenlo-banasmod-hatosag-2009-evi-tevekenysegerol>.).
- Tókey Balázs (2015): Kitekintés a magán-egészségbiztosítások legelterjedtebb szabályozási megoldásaira. In: *Biztosítás és Kockázat*. II/4. sz. DOI: 10.18530/BK.2015.4.48. DOI: <https://doi.org/10.18530/bk.2015.4.48>.
- Vg.hu: EU: Uniszex biztosítási díjak. (Elérhető: <https://www.vg.hu/penz-es-tokepi-ac/2004/02/eu-uniszex-biztositasi-dijak>. Letöltés ideje: 2022.10.14.).

JOGFORRÁSOK

- Szerződés az Európai Gazdasági Közösség létrehozásáról (Római Szerződés).
- A Tanács 2000/43/EK irányelve a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról.
- A Tanács 2004/113/EK irányelve a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról.
- Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény.
- A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény.
- A PSZÁF Felügyeleti Tanácsának 9/2006. (XI.7.) számú ajánlása a lakossági hitelezés előzetes ügyfél-tájékoztatási és fogyasztóvédelmi elveiről.
- 10/2016 (X.24.) MNB ajánlás.